Dash. BPP (2025)11: IV ପ୍ରାଚୀ ପତ୍ରିକା
ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ ମୁକ୍ତ ପ୍ରବେଶ
DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.16918562

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଓଡ଼ିଆ ପୋଇ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ

ଶୁଭସ୍ମିତା ଦାଶ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ପୋଇ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ରଚନାର ଏକ ଶୈଳୀ । ଏହାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ ଏହାକୁ ଲୋକପ୍ରିୟ କରାଇଛି । ପୋଥିରେ ଲିଖିତ ହେବା ସମୟରେ ମଧ ଏହା ନିଜର ଗଠନ ଶୈଳୀ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତାୟନରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରହି ପାରିଛି । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ପଦୀ/ପଦିକାର ଅନୁସରଣରେ ଏ ପ୍ରକାର କାବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ରଚିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କେତେକ ଆଲୋଚକ ମଧ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ପୋଇ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ମଧ ସଂସ୍କୃତ ପଦୀରୁ ହୋଇଥିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ପୋଇ, ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ଶୈଳୀ, ରୀତିଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ ।

(ଏକ)

ପୋଇ ଏକ କାବ୍ୟ ରଚନା ପଦ୍ଧତି ରଚନା ପଦ୍ଧତି, ଏଣୁ ଏହାକୁ ପୋଇ କାବ୍ୟ କୁହାଯାଇଥାଏ । ପୋଇ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଓ ତାର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିକ୍ରମର ସନ୍ଧାନ ପୋଇକାବ୍ୟର ଉଦ୍‌ଗମ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିପାରିବ । ଓଡ଼ିଆ ଗୀତିକାବ୍ୟରେ ଜାନକୀବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି 'ପୋଇ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସଂପର୍କରେ ମତ ରଖିଛନ୍ତି । "ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଇ ଶବ୍ଦ ପୋଇଲତା (ସଂ.ପତ୍ତିକା) ବ୍ୟତୀତ ଛୋଟ ପୁଅ ବା କନ୍ୟାକୁ ମଧ ବୁଝାଇଥାଏ । ଆଦରରେ ପୋଇ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିବା ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଚଳଣିରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଯଥା- କାକପୋଇ, ବାଳପୋଇ ।"

ମାତ୍ର 'ପୋଇ' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇନାହାନ୍ତି । "ପୋଇର ସଂସ୍କୃତ 'ପଦୀ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରାକୃତରେ 'ପଈ' ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ପୋଇ' ଆକାର ଧାରଣ କରିଛି"[୧]। ପୋଇ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ରାଜଗୁରୁଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ସଂସ୍କୃତର ପଦୀ ଶବ୍ଦକୁ ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି । "ପୋଇ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତର କେଉଁ ଶବ୍ଦରୁ ସମ୍ଭୂତ ତାହା କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତଥାପି ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେତିକି ଅନୁମାନ କରାଯାଇଛି; ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହା ସଂସ୍କୃତର ପଦୀ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ 'ଚତୁଷ୍ପଦି', 'ଷଟପଦୀ', 'ଅଷ୍ଟପଦୀ' ଶ୍ଳୋକମାନ ରହିଛି । ସେହି 'ପଦୀ' ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଯେତେବେଳେ ରଚନା ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା, ତାହା 'ପଈ' ନାମରେ ଲୋକମୁଖରେ କଥିତ ହୋଇଥିବ । କାଳକ୍ରମେ ଏହି ପଈ ଶବ୍ଦ ପୋଇ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେବା ଆଦୌ ବିଚିତ୍ର କଥା ନୁହେଁ ।" (ମିଶ୍ର, ନୀଳମଣି; ପୃ.୩-୪) ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରିଛନ୍ତି । "ଓଡ଼ିଆ ପୋଇ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ପଦୀ ଓ ପ୍ରାକୃତ ପଈ ଶବ୍ଦଜ ହେବା ଅନୁମାନ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ" । (ମିଶ୍ର, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ପୃ-୨୦୪)

ଏହି ଅନୁମାନ ଅମୂଳକ ନୁହେଁ । ସଂସ୍କୃତ ପଦୀ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ବା ପ୍ରାକୃତ ରୂପ ପଈ ହିଁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଇ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । କାରଣ ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଇ (ପୋଇଲତା) ଶବ୍ଦ ଓ ପୋଇ (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାବ୍ୟଶୈଳୀ) ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ତଫାତ୍ ରହିଛି । ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଶୁଭସ୍ମିତା ଦାଶ, ସହକାରୀ ପ୍ରାଧ୍ୟାପିକା,
ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଧରଣୀଧର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କେନ୍ଦୁଝର
Email : dashshubhasmitam@gmail.com
ORCIDID: https://orcid.org/0009-0007-7024-8844

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୫.୦୪.୨୦୨୫	୧୧.୦୫.୨୦୨୫	୨୫.୦୬.୨୦୨୫	୧.୦୭.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଦାଶ, ଶୁଭସ୍ମିତା ; ୨୦୨୫ । : ଓଡ଼ିଆ ପୋଇ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ । ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଘ; ପୃଷ୍ଠା :୧୮-୨୧ ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ
Quick Response Code:
Available online at :
https://pracheenews.com/
DOI:
https://doi.org/10.5281/zenodo.16918562
Article No - BPP00313

କରାଯାଇପାରେ ଯେ, ପଦୀ ଶବ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଈ କାର ପୋଈ ରେ ଅବଶେଷରେ ଦୀର୍ଘ ଈ ହୋଇ ରହିଛି । ସଂସକୃତ ପଦୀ ଶବ୍ଦରୁ ପୋଈର ଉତ୍ପତ୍ତିକ୍ରମ (ସଂ.ପଦୀ > ଅ.ପଈ >ପ୍ରା.ପପଈ >ଓ.ପୋଈ) ଷଟ୍‌ପଦୀରୁ ଛପୋଈର ଉତ୍ପତ୍ତିକ୍ରମ (ସଂ.ଷଟ୍‌ପଦୀ >ପ୍ରା.ଛପ୍‌ପଈ > ଓ.ଛପୋଈ) ପରି[୨] । ଏଥି ନେଇ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ରହିଛି, ତାହା ‘ଅ’ ର ‘ଓ’ ରେ ରୂପାନ୍ତର । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ‘ଅ’ ପ୍ରାକୃତ ଅପଭ୍ରଂଶ ଦେଇ ଓଡ଼ିଆରେ ‘ଓ’ ର ରୂପ ନେବା କେବଳ ‘ପ୍ରେଭ’ ନୁହେଁ ବରଂ ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ[୩] ।

ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ଗଦ୍ୟ ରଚନା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପରିମାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କମ୍ । ପ୍ରାୟତଃ ରଚନା କାବ୍ୟ ବା ପଦ୍ୟ ଧର୍ମୀ । ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ୱରୂପ ରହିଛି ସେଥିରେ କାବ୍ୟ, ମହାକାବ୍ୟ, ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ କେତେକ କ୍ଷୁଦ୍ରକଳେବର ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନା ମଧ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଚଉତିଶା, ଚଉପଦୀ, କୋଇଲି, ସନ୍ଦେଶ, ବୋଲି, ପଦିଆ, ପୋଇ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଚଉତିଶା, ଚଉପଦୀ, ପଦୀ, ପୋଇ ସଂଖ୍ୟା ନିୟମରେ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ । କାବ୍ୟର ଛାନ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ଛାନ୍ଦର ପଦ ସଂଖ୍ୟାସାମ୍ୟ ରହି ବହୁ କାବ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା[୪] । ଏହାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ରୂପ ପୋଇ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ପୋଇ କାବ୍ୟର ଲକ୍ଷଣ ସଂପର୍କରେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଯେଉଁ ତଥ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ପୋଇର ଗଠନ ସଂପର୍କୀତ ।

୧) ତାହା ପ୍ରେଭ ବୃତରେ ରଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୨) ତାହା ପୋଇର ଗଠନ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଲେଖା ହୋଇଥିବ ।

୩) ତାହା ଏକ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ହୋଇଥିବ ।[୫]

(ଦୁଇ)

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପୋଇ ରଚନା କିପରି ଓ କେବେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଷ୍ଟକର । ସମ୍ଭବତ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ପଂଚକ, ଅଷ୍ଟକ, ଶତକ ପ୍ରଭୃତି ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଗୀତିକାବ୍ୟ ଅନୁକରଣରେ ଏହା ରଚିତ ହୋଇଅଛି[୬] । ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଇ କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କଣ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ନଅପୋଇକୁ ପ୍ରାଚୀନ ପୋଇର ଅଖ୍ୟା ଦିଆଯାଏ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ମଧ୍ୟ କେତେକ ପୋଇ ରଚନା ରହିଛି । ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମତରେ ସପ୍ତଦଶଶତାବ୍ଦୀର କବି ଦ୍ୱାରକା ଦାସ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସପ୍ତପୋଇ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପୋଇର ସଂଖ୍ୟା ନେଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଲୋଚକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ମାତ୍ର ପୋଇ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ, ମତ ଦେଇ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଆ ପୋଇ ସାହିତ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ନଅପୋଇର ଆଲୋଚନା ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପନ୍ଦରଟି ପୋଇ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ।

- କଣ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ନଅପୋଇ
- ଭ୍ରମରବର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ଦ୍ୱାରକା ଦାସଙ୍କ ସାତପୋଇ
- ଯୁଗ ଭଞ୍ଜ ବା ଯୁବ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦଶପୋଇ
- ଯୁଗ ଭଞ୍ଜ ବା ଯୁବ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ବାରପୋଇ
- ବିପ୍ର ଗିରିଧର ଦାସଙ୍କ ବାରପୋଇ
- ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ଦଶପୋଇ
- ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଷୋଳପୋଇ
- ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦଶପୋଇ
- ଅରକ୍ଷିତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ପଚିଶପୋଇ
- କୃଷ୍ଣକରଙ୍କ ପନ୍ଦରପୋଇ
- ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁର ଭୂପଙ୍କ ଚଉଦପୋଇ

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତିକାବ୍ୟରୁ ଆଉ କେତେକ (ସାତଟି) ପୋଇର ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧାନ ମିଳିଥାଏ ।

- ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭ୍ରମରବରଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- କାର୍ତ୍ତିକ ଦାସଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ସତ୍ୟବାଦୀ ଦାସଙ୍କ ସାତପୋଇ
- ଅରକ୍ଷିତ କେଶାଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ଦ୍ୱାରକା ଦାସଙ୍କ ସାତପୋଇ
- ଦ୍ୱାରିକା ଦାସଙ୍କ ତେରପୋଇ
- ସୁଦର୍ଶନ ଗୁରୁଙ୍କ ସାତପାଇ
- ସୁଦର୍ଶନ ଗୁରୁଙ୍କ ବାରପୋଇ
- ବୈରାଗୀ ନନ୍ଦଙ୍କ ଆଠପୋଇ
- ଭୁବନେଶ୍ୱର କବିନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦଶପୋଇ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ଦ୍ୱାରା ସଂକଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ପରିଚୟ ପୁସ୍ତକରୁ ଦ୍ୱାରକା ଦାସଙ୍କର ଆଉ ଦୁଇଟି ପୋଇ ଥିବାରେ ଜଣାଯାଏ । ଛଅପୋଇ, ନଅପୋଇ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଏହା ସହିତ ଆଉ ଛଅଟି ପୋଇ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ।

- ମୁକୁନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ପାଞ୍ଚପୋଇ
- ଭ୍ରମରବରଙ୍କ ସାତପୋଇ
- ଭ୍ରମରବରଙ୍କ ଦଶପୋଇ
- କଣ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ଛଅପୋଇ
- ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ଦାସଙ୍କ ପଚିଶ ପୋଇ
- ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପୋଇ

ଏହି ସବୁକୁ ମିଶାଇଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ୩୧ଟି ପୋଇ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ମାତ୍ର ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ପୋଇ ଯେ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ ବା ଲେଖାଯାଇନାହିଁ, କହିବା ଭୁଲ ହେବ । "ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆହୁରି ଅନେକ ପୋଇ ରଚିତ ହୋଇଥିବା କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିନାହିଁ । ପୋଇର ମୋଟ ସଂଖ୍ୟାକୁ ୨୧ରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ[୭]" । ସନ୍ଧାନ କରାଗଲେ ଆଉ ପୋଇ ରଚନା ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପୋଇର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

(ତିନି)

ଅନେକ ସଂଖ୍ୟା ଆଧାରିତ ପୋଇ ଅଛି । ସେଥିରେ ସମସଂଖ୍ୟା ଆଧାରିତ ଏକାଧିକ ପୋଇ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ନଅ ସଂଖ୍ୟା ପୋଇ ସଂପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ରହସ୍ୟମୟ । ଏହି ଆଧାରରେ ଏପରି କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ନଅପୋଇ ପ୍ରଥମ ପୋଇ । ଏହା ଅନ୍ୟ ପୋଇ ରଚନାକାରମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । ପୋଇର ବିଷୟ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମଲୀଳା । ଏଣୁ ସମ ଛାନ୍ଦ, ସମ ପଦ ବିଶିଷ୍ଟ, ପଦରେ ସମ ଅକ୍ଷର ରଖି କିମ୍ବା ଦୁଇ ଅଧିକ ଅକ୍ଷର ଅଧିକ କରି ଯେଉଁକାବ୍ୟ ରଚିତ ହେବ ତାହା ପ୍ରାୟତଃ ପୂର୍ବ ରଚନା ପରି ହେବ । ଏଣୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟକ ପୋଇ ଲେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ନଅ ସଂଖ୍ୟକ ପୋଇ ଲେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ପରେ ଅବଶ୍ୟ ପୋଇର ବିଷରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ରାମଲୀଳା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଆଧାରରେ ନଅପୋଇ ରଚିତ ହୋଇପାରିଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ରସପ୍ରେଭ ନାମରେ ଯେଉଁ ପୋଇ ମିଳେ ତାହାର ଛାନ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ନଅ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଏହି ସଂପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ମୁଦ୍ରିତ ରସପୋଇର ଦଶଟି ପୋଇ(ଭାଗ) ରହିଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ପୋଇରେ ୮ପଦ, ୬ଷ୍ଠ ଓ ୧୦ମ ପୋଇରେ ୧୦ ପଦ ଲେଖାଏଁ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ୭ ପୋଇରେ ୯ପଦ ଲେଖାଏ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମ୍ୟୁଜିୟମର ପୋଥି ଭଣ୍ଡାରରେ ଥିବା ରସପୋଇଟି ନଅ ଗୋଟି ପୋଇରେ ବିଭକ୍ତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୋଇରେ ନଅ ଗୋଟି ପଦ ଥିବା ସ୍ଥଳେ କେବଳ ନବମ ପୋଇରେ ୧୦ ଗୋଟି ପଦ ରହିଛି । ତାଙ୍କ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ରସପୋଇ ଏକ ନଅପୋଇ । ରସ ଶବ୍ଦ ନଅ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ଯେହେତୁ ରସ ସଂଖ୍ୟା ନଅ । ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଥିଲା । ତାହା ବୋଧ ନହେବାରୁ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ମୂଳପାଠକୁ ବିକୃତ କରିଦିଆଯାଇଛି । ଲେଖକ ସିଧାସଳଖ ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଗ ନକରିବାରୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସଂଖ୍ୟା ସୂଚନା ନଥାଇ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ପୋଇ ମିଳେ ତାହା ହେଉଛି ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପୋଇ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ରସପୋଇକୁ ନଅପୋଇ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପୋଇ ସଂପର୍କରେ ଏହାର ନାମକରଣ ସଂଖ୍ୟାକୁ ନଧରି ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଧରି ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ପୋଇ ସାହିତ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରଦାସଙ୍କ ପଚିଶପୋଇ । ଏହା ପୋଇର ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ନିୟମକୁ ଉଲଙ୍ଘନ କରି ପଚିଶ ଅକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଏଥିସହିତ ଏହାର ପ୍ରତି ପଦର ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା, ପ୍ରତି ଭାଗରେ ପଦ ସଂଖ୍ୟା, ବାଗ ସଂଖ୍ୟା, ପୋଇର ନାମକରଣ ଏକ ସଂଖ୍ୟା ଆଧାରରେ ହୋଇପାରିଛି । ପୋଇରେ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଅନ୍ୟ ଶୈଳୀମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଅରକ୍ଷିତ କେସାଙ୍କ ଛଅପୋଇରେ ଛଅଟି ଗୀତ ବିଚିତ୍ର ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ଚାତୁରିରେ ବିଳସିତ । ୧ମ ଗୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣ ଶେଷରେ କ ବର୍ଣ୍ଣ, ୩ୟ ଗୀତ ଶେଷରେ କି ବର୍ଣ୍ଣ, ୪ର୍ଥ ଗୀତ ଶେଷରେ କୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ୬ଷ୍ଠ ଗୀତ ଶେଷରେ କୈ ବର୍ଣ୍ଣ ପରିଲକ୍ଷିତ । ସୁଦର୍ଶନ ଗୁରୁଙ୍କ ସପ୍ତପୋଇ ଓ ଆଦ୍ୟନ୍ତ ଓ ବାରପୋଇ ବ ଆଦ୍ୟନ୍ତ ନିୟମର ୪ ଲେଖିତ । ବୈରାଗୀ ନନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ବିଭିନ୍ନ ରାଗରେ ଲିଖିତ ଅଷ୍ଟପୋଇ ପଦ ଲାଳୀତ୍ୟ ରହିଛି । ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପୋଇ ପାଞ୍ଚଟି ଚାନ୍ଦରେ ରଚିତ । ପଦ ଯୋଜନାରେ ଅନୁପ୍ରାସ ଓ ମକାଳଙ୍କାରର ବହୁଳତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ପୋଇ କାବ୍ୟରେ ଅଳଙ୍କାର ଓ ରଚନା ବିଳାସ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।

୧) ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରାଜଗୁରୁ, (୧୯୯୪), ପ୍ରବନ୍ଧାବଳୀ, ପୃ-୧୩ ।

୨) ଧନେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର, (୨୦୧୩), ଓଡ଼ିଆ ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଶବ୍ଦସମ୍ଭାର ।

୩) ଅବକ୍ଷର - ଅବକ୍ଷର > ଓକ୍ଖର >ଓଖର

ଅବସାର - ଅବସାର >ଓସାର >ଓସାର

ପଲବ – ସଂ.ପଲବ >ପ୍ରା.ପଲଅ >ଓ.ପୋଲୁହ

ପଡ଼ିକା – ସଂ.ପଡ଼ିକା >ଓ.ପୋଇ

ବହିତ୍ର – ସଂ.ବହିତ୍ର >ପ୍ରା.ବହିତ୍ତ >ଓ.ବୋଇତ

ଅବଗୁଣ୍ଠନ - ସଂ.ଅବଗୁଣ୍ଠନ >ପ୍ରା.ଓଉଣ୍ଠଣ >ଓ.ଓଢ଼ଣା/ଓଢ଼ଣା

ଅବଲମ୍ବ - ସଂ.ଅବଲମ୍ବ >ପ୍ରା.ଓଲମ୍ବ >ଓ.ଓଳମ

ଅବଲୁଠ୍ –ସଂ. ଅବଲୁଠ୍ >ପ୍ର.ଓଲୁଠ୍ >ଓ.ଓଲଟ

ଅବରୋହ – ସଂ. ଅବରୋହ >ପ୍ରା.ଓରୋହ >ଓ.ଓହଳ

୪) ସୁଦର୍ଶନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ; (୨୦୦୭), ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ କୌଶଳ; ପୃ-୨୪୭ ।
ସଦାନନ୍ଦ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର 'ପ୍ରେମକଳ୍ପଲତା', ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାରଙ୍କର 'ସୁଲକ୍ଷଣା', ବାସୁଦେବ ରାଜମଣିଙ୍କର 'ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ' ।

୫) ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ-ଅତୀତର ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ, (୨୦୦୨), ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ, ପୃ-୨୪୭ ।

୬) ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତ, (୧୯୯୮), ଓଡ଼ିଆ ଗୀତିକାବ୍ୟ ।

୭) ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର, (୨୦୦୨), ଅତୀତର ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ, ପୃ-୨୪୮ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ସୁଦର୍ଶନ, ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ କୌଶଳ;କଟକ, ଫେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ସଂ.୨୦୦୭ ।

୨. ତ୍ରିପାଠୀ, ସନ୍ତୋଷ, ପ୍ରାଚୀନ - ମଧ୍ୟକାଳୀନ କବିତା, କଟକ, ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ସଂ.୨୦୦୪ ।

୩. ତ୍ରିପାଠୀ, ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ, ଆଉବଲ୍ଲଭ ରଚନା ସମଗ୍ର, କଟକ, ରେଭେନ୍ସା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସଂ.୨୦୧୪ ।

୪. ଦାସ, କଣ୍ଢ, ନଅପୋଇ ପୋଥି, ପୋଥି ନଂ –EST/318

୫. ଦାସ, କଣ୍ଢ, ନଅପୋଇ ପୋଥି, ପୋଥି ନଂ –EST/330(OL/96)

୬. ଦାସ, କଣ୍ଢ, ନଅପୋଇ ପୋଥି, ପୋଥି ନଂ –EST/451

୭. ଭଞ୍ଜ, ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଦଶପୋଇ ପୋଥି, ପୋଥି ନଂ –EXT/82

୮. ଭଞ୍ଜ, ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଦଶପୋଇ ପୋଥି, ପୋଥି ନଂ –EXT/45

❖ ❖ ❖